

2011. május 9. hétfő
 Márk evangéliuma 3,13–21

Dr. Vladár Gábor

A tizenkét tanítvány elbívása

^{3,13}Azután felment a hegyre, és magához hívta, akiket akart; ők pedig odamentek hozzá. ^{3,14}Tizenkettőt választott ki arra, hogy vele legyenek, és azután elküldje őket, hogy hirdessék az igét, ^{3,15}és hogy a tőle kapott hatalommal kiűzzék az ördögöket. ^{3,16}Kiválasztotta tehát a tizenkettőt: Simont, akinek a Péter nevet adta, ^{3,17}Jakobot, a Zebedeus fiát és Jánost, a Jakab testvérét, akiknek a Boanerges nevet adta, ami azt jelenti, mennydörgés fiai; ^{3,18}továbbá Andrást és Fülöpöt, Bertalant és Mátét, Tamást és Jakabot, az Alfeus fiát, Taddeust és Simont, a Kananeust, ^{3,19}Júdás Iskáriótest, aki el is árulta őt.

Jézus rokonainak a szándéka

^{3,20}Azután hazament, és ismét összegyűlt a sokaság, úgyhogy ők még enni sem tudtak emiatt. ^{3,21}Amikor ezt meghallották hozzátartozói, elindultak, hogy elfogják, mivel azt mondták: magán kívül van.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

1. Az egyháztörténetben kezdettől fogva kulcsfontosságú szerepet játszott a Mk 3,13–19. A 12 apostolt a keresztyén egyház oszlopainak tekintették. Elsősorban bennük látták a püspöki tiszt megelőlegezését. Megkísérelték a belső egyházi hierarchiát a tizenkét apostol intézményére felépíteni, és még ma is döntő szempont a római katolikus egyház

ekkléziológiai gondolkodásában, hogy egy keresztyén egyháztest benne áll-e az apostoli szukcesszióban, mint pl. az anglikán egyház, vagy pedig nem tekintik a szukcesszió részének, mint pl. a reformátori egyházakat. Másrészt viszont a XX. században még a római egyház teológusainak körében is komolyan felvetődött a kérdés, hogy az a Jézus, aki a közeli világvéget várta, valóban akart-e egyházat alapítani. A kérdést már a 19. század végi protestáns liberális teológia előkészítette (nincsenek csodák, Isten a szívünkben él, Jézus nem alapított egyházat). Vitathatatlan azonban, hogy Jézus egész Izráel végidőbeli egybegyűjtését akarta, a feszült végváradalom pedig egyáltalában nem zárja ki az egyház gondolatát: a qumráni közösség is a végső idők gyülekezeteként értelmezte magát. De megfogalmazódott az a kérdés is, hogy a 12 apostol körének megalkotása nem Jézus halála után történt-e, amikor az ősegyház már elvált a zsinagógától. Különösen J. Wellhausen képviselte azt a nézetet,¹ hogy a 12-es tanítványi kör csak az ősegyház reprezentánsa volt, és küldetésüket a feltámadott Krisztus missziói parancsával (vö. Mt 28,16–20) visszavetítették a földi Jézus életébe. Ez ellen szól azonban az 1Kor 15,5, amely a „tizenkettőt” (*hoi dodeka*) említi, holott Júdás ekkor már nem élt. Tehát olyan terminusról van szó, amely nem numerikusan jelöl 12 személyt, hanem a végső idő reprezentánsainak a köre.² Az áruoló mindegyik tanítványi listában (Mk 3,16–19; Mt 10,2–4; Lk 6,14,16; ApCsel 1,13) szerepel, jelezve, hogy a 12-es kör hagyománya húsvét előttről való. A listák meg-egyeznek a 12-es számban, egyetlen név esetében van eltérés: Mk/Mt 10. neve Taddeus, míg Lk/ApCsel 11. helyén Júdás, a Jakab fia áll. Egyik lehetséges magyarázat: a listákon 7 esetben eleve megkülönböztető melléknévek vannak, mivel 6 tanítványnak azonos a neve: 2 Simon, 2 Jakab, és (Lk szerint) 2 Júdás (vö. Jn 14,22). Mivel azonban a Júdás név az áruoló Júdás miatt az ősgyülekezetben nem volt jó csengésű, ezért lett feltételezhetően a másik Júdás: Taddaj.³ A 12-es szám egyrészt Izráel ősi szervezetére utal, másrészt előre mutat a messiási gyülekezetre. E kör szukcessziójának gondolata rendkívül kérdéses. Amikor ugyanis Jakab, a Zebedeusfi, meghal (ApCsel 12,2), az ő helyét már nem töltik be. Ennek oka csak a 12-es kör eszkatológikus jellegében lehet, amely jelleg a kör folyamatos feltöltését lehetetlenné tette. Jézus a „tizenkettő”

¹ J. WELLHAUSEN: *Einleitung in den ersten drei Evangelien*, Berlin, 1911, 141kk.

² J. JEREMIAS: *Neutestamentliche Theologie*, Berlin, I, 224.

³ Vö. K.H. RENGSTORF: *dodeka*. In: ThWNT II,321–328.

alakjában a választott nép 12 törzsét kívánta egybegyűjteni, úgy, hogy a tanítványi sereg – egyfajta külső intézmény értelmében – a végidők „igaz Izráele”. A „tizenkettő” modellszerűen rekonstruált ideális Izráel.

2. Perikópánk a tizenkét tanítvány névlistáját és elhívásukat tartalmazza, jóllehet a jézusi elhívási történetek elemei hiányoznak belőle (lásd pl. Mk 1,16–20; vö. 1Kir 19,19–21). Az Újszövetség (némileg eltérő formában) másutt is felsorolja e neveket (Mt 10,2; Lk 6,14; ApCsel 1,13). Mk 3 listája élén a három „főtanítvány” áll: Simon, akinek Jézus a Péter nevet adta, valamint a két Zebedeusfi, Jakab (ApCsel 12,2) és János, akik a *Boanérgeusz* nevet kapták (ez a görög szó pontos átírása; valószínűleg héber/arám eredetű, jelentése: a „a nyugtalanság, a zaj fia”; vagy b. „a harag fia”; a *byioi brontés* nyilván utalás tüzes temperamentumukra). Mt és Lk együtt sorolja fel a testvérpárokat, de néhány más esetben is eltérnek egymástól a listák.

Mint fentebb említettük, a 12 tanítvány száma nem tetszőleges. A qumráni 11. számú barlangból származó, ún. Templom-tekerics mutatja, hogy e szám Qumránban is a végső időkben helyreállítandó 12 törzs jelképe volt. Ez a dokumentum bizonyíték arra is, miként beszéltek a zsidó kultuszban – függetlenül a tényektől, a hétköznapi valóságtól – Izráel 12 törzséről, mint ideális teljességről: a kultuszban mindig megmaradt az ideális 12-es szám. Jézus azzal, hogy a 12 tanítványt maga köré gyűjti, „kiválasztja” (tkp. *epoiésen*, a héber *ászá* = „tesz, alkot, teremt, beiktat” megfelelője, vö. 1Kir 12,31; 13,33; 2Kron 2,18 LXX), Izráel nagy, kultuszi, 12-es tradíciójához kötődik. A 12-es kör létrehozása nem csupán Jézus egész Izráelre vonatkozó igényét tükrözi, hanem egyúttal a vele kezdődő, végidőbeli beteljesedésre is utal (Mt 19,28; Lk 22,30). A tanítványok küldetése (*apostelló*) Izráel teljességének szól (a NA 27 szövegtöbblete az ÚF jelenlegi szövegéhez képest: „akiket apostoloknak nevezett”).

3. A tanítványok kiválasztása egy hegyen történik. A hagyomány egy korábbi szakaszában még ismert lehetett a hegy neve, de Mk-nál már sematikus helymegjelölés csupán. Jézus számára a hegy az Istennel való együttlét, az imádság, a kinyilatkoztatás megkülönböztetett helye (vö. Mk 6,46; 9,2). Ebben az „Istenközelségben” hívja őket magához (*proskaleisthai*), itt történik meg a tizenkettes kör „megteremtése” (ez az *epoiésen* értelme, amit az ÚF „kiválasztott”-nak fordít). E kiválasztásnak hármasság célja van: 1. hogy Jézussal legyenek; 2. megbízatása szerint hirdessék (*kérysó*) az evangéliumot; 3. ördögöket űzzenek. Ez azt jelenti, hogy a körnek csak Jézus, és a vele való közösség adhat célt és értelmet. Jézussal együtt lenni: ez minden tanítványi lét alapja és lényege. Ők Jézus állandó kísérői, azaz szemtanúk, és ezen alapul majd későbbi küldetésük. Jézus felkészíti tanítványait a küldetésre. Konkrét üzenettel látja el övéit, hiszen az ő követői lesznek. Egyúttal pedig erőt ad nekik, hogy ördögöket, gonosz lelkeket űzzenek, betegeket gyógyítsanak, tudjanak szenvedni.

4. Jézus nem intézményellenes – ezt csak a liberális Jézus-kutatás gondolta így. Sőt, egy új, Izráelre vonatkozó intézményt hozott létre, a tizenkettes tanítványi kört. Ez a kör az Izráel-misszió eszköze. Az evangéliumok kétféle missziót ismernek: az egyik Izráelre irányul, a másik a pogányoknak szól. Az Izráel-misszió egyik eleme a klasszikus prófécia értelmében vett, megtérésre hívó ígéretek, a másik eleme pedig a gyógyítások és ördögűzések (exorcizmusok). A pogány-misszió textusa a missziói parancs (Mt 28,19k.). Itt nem a gyógyítások és ördögűzések állnak a középpontban, hanem a tanítás. A misszióknak ez a kettős felosztása (zsidómisszió + csodák, pogánymisszió + tanítás) megfelel Pál fogalmazásának: a zsidók legitimáló csodajelt kívánnak, a görögök bölcsességet (1Kor 1,22).

„Tizenkettőt választott ki arra, hogy vele legyenek, és azután elküldje őket” (Mk 3,14)

Veszély idején segítséget keresünk. Jézus veszélyben van, mert a szombatnapi gyógyítás életveszélybe sodorta őt: „A farizeusok pedig kimenve, a Heródes-pártiakkal együtt azonnal tanácsot tartottak, hogy miként vesszítsék el őt” (Mk 3,6). Ha Istenre gondolunk, hatalmasnak, fenségesnek, sérthetetlennek képzeljük őt. Krisztust viszont, aki a láthatatlan Isten „képmása” (Kol 1,15), ugyanolyan támadhatónak, sebezhetőnek gondoljuk, mint amilyenek mi is vagyunk. Ebben különbözik a keresztyén Isten-kép (vö. 2Kor 4,6) a szokványos vallásos istenképektől.

A pogányok a maguk szenvedésében keresnek menedéket Istennél, a keresztyének ott állnak Isten mellett, amikor ő szenved (D. Bonhoeffer). Isten e világban szenvedőként van jelen, a keresztyének pedig a szenvedő Isten mellett állnak e világban. Ez minden tanítványi lét elsődleges célja és feladata. Erre hívja el Krisztus az övéit.

1. Fent a hegyen

Márk nagyon szemléletesen írja le, miként történt a 12 tanítvány kiválasztása: „Azután felment a hegyre, és magához hívta azokat, akiket akart”. Jézus földi munkássága során mindig különös jelentősége volt annak, ha egyedül, vagy tanítványaival felment a hegyre (Hegyi beszéd, megdicsőülése, stb.) A hegy említése most is jelzi, hogy fontos esemény következik Jézus földi tevékenységében. Természetesen sokan hallgatták eddig is igehirdetését, és sokakat meggyógyított. Most azonban szükségét érzi annak, hogy a küldetését, üzenetét halála után is hitelesen, hamisítatlanul képviseljük általa kiválasztott és megbízott személyek szerte az egész világon. Ezért teljhatalommal szólít meg és választ ki magának embereket, akiket azután a vele való közösségben felkészít a feladatra. A keresztyén egyház egy olyan közösséggel kezdődött, amely hitét a Krisztussal való közösségben tisztázta, megfogalmazta és megélte. Csak ezután küldi ki őket Jézus a miszsióba. Ez Krisztus mindenkori egyházának is az élettritmusa. Missziót csak a Krisztussal közösségben élő, és e közösségben tisztázott életű emberek végezhetnek. Krisztus követésében nincsenek, nem lehetnek „magántanulók”.

2. A tanítványi közösség

Ez a közösség nem „ideális” emberekből álló „ideális” közösség. Helye volt benne Máténak, aki vámszedő volt, tehát az elnyomó római államhatalom alkalmazásában állt, ezért honfitársai hazaárulónak tartották. Simon zélóta volt (Lk), az elnyomó római hatalommal szemben terrorakciókat vállaló, extrém nacionalista. Vagyis: egyik sem volna jellegzetes képviselője napjaink bibliaórai közösségeinek. Ez a két, ellentétes érzelmű ember most egy táborban, Jézus tanítványi seregében van, és Krisztus ügyének szolgálatára készül. A többi tanítvány is igen figyelemre méltó. Ketten közülük „a mennydörgés fia” melléknevet kapták Jézustól, nyilván heves, lobbanékony természetük miatt. De Péter is kardot ragad ura védelmében a Gecsemáné-kertben: Krisztust akár erőszakkal is, de meg kell védeni! Olyan tévedése ez Péternek, amely az ún. „keresztyén Nyugatot” sokáig kísértette: hogy ti. Krisztust hatalmi eszközökkel meg lehet védeni. Később Péter megtagadta, Júdás pedig elárulta. Többször is hitetlenkedtek, ingadoztak. Emberi mércével mérve nem különleges, vagy rendkívüli képességekkel bíró személyeket választott ki Jézus. Jórészüik egyszerű halászember volt. Nem voltak gazdagok, nem volt magasabb társadalmi rangjuk, nem voltak teológiai-iskolázottak, de: azonnal engedelmessé váltak Jézus hívó szavának, és hibáikat megbánva, hűségesek maradtak hozzá életük végéig. Miért lehetett ez így? Azért, mert kiválasztásuk alapja nem emberi mérce, hanem Isten kiválasztó szeretete volt. Jézus halála előtt így imádkozott értük: „én őértük könyörgök... azokért, akiket nekem adtál, mert a teid.. tartsd meg őket a te neved által” (Jn 17,9.11).

3. A küldetés

Jézus felkészíti tanítványait a küldetésre. A tanítványnak azt kell elvégeznie, amit Jézus rábíz, és csak azt teheti, amit Jézus bíz rá. Ennek első lépése az, hogy „vele legyenek”, mert a keresztyén életben nagyon fontos a tudatos kezdés. Kezdetben nem a tett volt, hanem az Ige. Jézusra figyelni, Isten Igéjében elmélyedni, vele imádságos közösségben lenni Krisztus egyházának a legfontosabb feladata ma. A hiteles tanítvány Jézus Krisztus hiteles kommentárja, Krisztus-illusztáció a világban. Semmit nem ér az az aktivitás, vagy modern menedzser-szemlélet, amely nem a Krisztussal eltöltött imádságos csendből nő ki. Ezért mindig csak a második lépés lehet az, hogy az így felkészített tanítványokat Jézus szolgálatra küldi. A tanítvány nem önmagáért van, hanem küldetéses ember. Ez keresztyéni létünk modellje: Krisztussal lenni, és a vele való közösségben nyert áldásokat továbbadni. Ez a keresztyén élet szívverése, lüktetése, üteme. Harmadszor: Jézus konkrét üzenettel látja el övéit, hiszen az ő képviselői lesznek a világban, róla tesznek bi-

zonyságot életükkel és szavaikkal (vö. Lk 10,16). Feladata az evangélium hirdetése, bizonyágtétel arról, hogy Isten országa Jézus Krisztusban közel jött hozzánk. Annak hirdetése, hogy Isten a szenvedő ember mellett áll a maga szenvedésével – és érte halálba adja megszületett Fiát. Végül, de nem utolsósorban erőt ad nekik, hogy ördögöket, gonosz lelkeket űzzenek, betegeket gyógyítsanak, és tudjanak óérte szenvedni. A gyógyítások, az egészség helyreállítása a keresztyén egyházban a legújabb időkig nem volt lényeges kérdés, vagy ha beszéltünk is róla, csak az ún. „csodagyógyítások” voltak – úgymond – „érdekesekek”. Pedig Isten akkor is Isten, amikor a gyógyulás nem egyik pillanatról a másikra történik, hanem lassú folyamatok eredményeként. Mind a hirtelenszerű, „csodás” gyógyítások, mind a „normális” lefolyású gyógyulások mögött ugyanaz az áldó Isten áll, „aki felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak” (Mt 5,45). Amikor a tanítvány „gyógyít”, tulajdonképpen rajta keresztül végzi Isten a maga munkáját. Érdemes tehát csínján bánni az ún. „csodagyógyítás” kifejezéssel. A tanítvány nem varázsló, hanem Krisztus által igénybe vett eszköz, akit Jézus szuverén úrként formál és alakít, hogy alkalmassá váljék az apostoli szolgálatra. Ha tudni akarjuk, mit jelent Jézust követni, mindig az első tanítványokra kell gondolnunk.